

ХІРУРГІЯ

УДК 617-089 (075.8)

50 РОКІВ КАФЕДРИ ФАКУЛЬТЕТСЬКОЇ ХІРУРГІЇ МЕДИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ
УЖГОРОДСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Кафедра факультетської хірургії Ужгородського національного університету розпочала свою історію у жовтні 1952 року, вона стала другою кафедрою хірургічного профілю на медичному факультеті. Першим завідувачем кафедри був професор Олександр Васильович Фединець, відомий на Закарпатті хірург, який читав в університеті курс лекцій з факультетської хірургії протягом 1952-1955 рр. Професор О.В. Фединець - автор 140 наукових праць, почесний член Чехословацького медичного товариства імені Пуркіне і Товариства гастроентерологів Чехословаччини. Він виховав цілу плеяду хірургів, підготував кандидатів та докторів медичних наук. Асистентами у той час на кафедрі працювали О.Ф. Янкова та Ю.М. Біцко.

Колектив кафедри, крім педагогічної діяльності, займався розробкою питання лікування вола як ендемічної патології, виразкової хвороби шлунка та 12-ти палої кишки, особливо їх ускладнень – кровотечі та перфорації. Багаторічна праця колективу знайшла своє відображення у двох монографіях під редакцією професора О.В. Фединця: “Захворювання шитовидної залози та їх профілактика” (1955), “Гострі ускладнення виразкової хвороби шлунка і 12-ти палої кишки” (1966).

У 1955 році хірургічні кафедри медичного факультету були об'єднані в одну кафедру хірургії. З 1956 по 1959 рік курс факультетської хірургії очолював доцент Ю.М. Біцко у складі єдиної кафедри хірургії, якою керував професор О.В. Фединець. Асистентом і надалі працювала О.Ф. Янкова, а з 1957 року на посаді асистента працював кандидат медичних наук Ю.Г. Тарапон, торакальний хірург. Саме він очолив торакальне відділення обласного протитуберкульозного диспансера, що стало пізніше клінічною базою кафедри. Невеликий колектив працював на базі міської клінічної лікарні і зосередив увагу на вдосконаленні педагогічної та лікувальної роботи. Ю.М. Біцко головну увагу приділяв хірургії товстої кишки, зокрема, боковим інвагінаціям сліпої кишки.

У 1959 році кафедру поновлено у назві “кафедра факультетської хірургії”, і з тих пір до 1966 року її завідувачем був доцент Петро Онисимович Ісаєв.

Серед наукових здобутків П.О. Ісаєва - понад 120 наукових праць, ним підготовлено двох кандидатів наук. Переважна частина кафедральних досліджень була присвячена лікуванню та профілактиці пострезекційних синдромів. Велика увага приділялась розвитку екстренної хірургії, торакальній та судинній хірургії, урології.

У цей період на кафедрі працювали кандидати медичних наук Ю.Г. Тарапон, С.С. Долгош, І.О. Ковальчук. Колектив кафедри розробляв актуальні питання хірургії шлунково-кишкового тракту. У цей час було створено обласне наукове товариство хірургів Закарпаття, члени кафедри стали його активними учасниками.

Протягом 1966 - 1978 рр. кафедрою керував кандидат медичних наук доцент Юрій Григорович Тарапон. Він присвятив свої наукові дослідження питанням легеневої хірургії, що сприяло розвитку цього напрямку на Закарпатті. Під спільним керівництвом Юрія Григоровича і професора Покровського Анатолія Володимировича (м. Москва, Інститут серцево-судинної хірургії) аспірант Петах Ласло Яношович захистив кандидатську дисертацію, присвячену проблемі варикозної хвороби вен нижніх кінцівок. Саме це сприяло розширенню наукових зв'язків між кафедрою і вищими науковими закладами Москви.

Асистентами на кафедрі працювали: кандидат медичних наук С.С. Долгош (доцент з 1967р.), кандидат медичних наук І.О. Ковальчук (доцент з 1969р.), кандидат медичних наук П.Ф. Шеремет, В.В. Галіца, старший лаборант М.І. Качур. Колектив кафедри багато уваги приділяв методичній роботі, видав цілу низку методичних розробок. Проводилась інтенсивна робота з питань торакальної та судинної хірургії, хірургії “гострого живота”. Доцент С.С. Долгош перейшов на посаду старшого наукового співробітника, виїхав до Москви у другий Московський медичний інститут на кафедру до академіка В.С. Савельєва для завершення роботи над докторською дисертацією, яку успішно захистив у 1978 році. Це сприяло поглибленню наукових зв'язків з столичними ВУЗами. Кандидат медичних наук Л.Я. Петах очолив курс онкології на базі обласного онкологічного диспансера і був переведений на посаду доцента.

З 1978 до 1990 року кафедру очолював доктор медичних наук Степан Степанович Долгош. За цей період кафедра перейшла на базу нової міської лікарні, її було перейменовано на кафедру хірургічних хвороб №2. Кафедра збагатилась сучасною діагностичною апаратурою, розташувалась у типовому для клінічної кафедри приміщенні з обладнаними відеоапаратурою лекційними залами, навчальними кімнатами, лабораторією. Клінічною базою для кафедри стали хірургічні відділення №1 і №2 на 90 ліжок, травматологічне відділення, відділення реанімації, операційні зали. Все це зробило можливим викладання хірургії біля ліжка хворого, у перев'язочних, в операційних залах.

Дещо змінилась і структура кафедри. До кафедри госпітальної хірургії приєднався курс урології (завідувач доцент І.О. Ковальчук), доцент П.Ф. Шеремет очолив курс загальної хірургії, перейшовши на базу відділкової

залізничної лікарні. Залишили кафедру доцент Ю.Г. Тарапон та асистент В.В. Галіца.

До кафедри приєдналися курс онкології (завідувач курсу доцент Петах Л.Я. і асистент М.Ф. Рішко, на базі обласного онкологічного диспансеру) та курс рентгенорадіології (завідувач курсом професор Ф.Ф. Теличко та доцент О.С. Язиков).

На кафедру прийшли асистентами кандидат медичних наук Д.В. Криванич, кандидат медичних наук М.В. Воронич, кандидат медичних наук В.В. Корсак, доц. П.Г. Мазун).

Завідувач кафедри професор Степан Степанович Долгош – автор 120 наукових статей, двох винаходів, багатьох методичних розробок та наукових рекомендацій разом з колективом продовжував традиції кафедри в науковій, педагогічній та лікувальній роботі. Головний науковий напрямок кафедри – розробка профілактичних, лікувально-оздоровчих, реабілітаційних заходів з урахуванням природних ресурсів Закарпаття при хірургічних захворюваннях і травматизмі.

Із 1990 року кафедру очолює доктор медичних наук, професор Петро Федорович Шеремет. Він спеціалізується у важливих і актуальних напрямках: проблеми травматичного шоку, хірургія гепатобіліарної системи та мікрохірургія лімфатичної системи. Основний науковий напрямок кафедри – детоксикація організму при хірургічних захворюваннях.

Професор П.Ф. Шеремет опублікував понад 160 наукових праць, одну монографію, два винаходи і понад 20 раціоналізаторських пропозицій. Під його керівництвом захищена кандидатська дисертація аспірантом Я.С. Шпряхою, нині доцентом кафедри.

П.Ф. Шеремет вперше на Закарпатті запровадив в практику мікрохірургічні методи хірургічного лікування лімфедми кінцівок у вигляді лімфовазовенозних та лімфонодуло-венозних анастомозів. Застосовував ендолімфатичне опромінення лазером та ендолімфатичну терапію при перитонітах.

У цей період дещо змінилась структура кафедри. Кафедра повернула собі класичний статус вона стала знову називатися кафедрою факультетської хірургії.

Курс онкології із завідувачем доцентом Л.Я. Петахом та асистентом М.Ф. Рішко відійшов до кафедри госпітальної хірургії. Натомість до кафедри приєднався курс дитячої хірургії, який спочатку очолював доцент В.В. Рішко, в теперішній час доцент М.І. Чаварга. Доцент В.В. Корсак очолив судинне відділення ОКЛ і перейшов на кафедру госпітальної хірургії. Стабільно впродовж тривалого часу на кафедрі присутній курс рентгенорадіології з професором Ф.Ф. Теличко та доцентом О.С. Язиковим, курс стоматології із завідуючим доктором медичних наук, професором Іваном Петровичем Горзовим та професором курсу Анатолієм Мефодійовичем Потапчуком. Отже, на кафедрі в теперішній час працюють 4 доктори медичних наук, професори: П.Ф. Шеремет, Ф.Ф. Теличко, І.П. Горзов, А.М. Потапчук; доценти: Дмитро Васильович Криванич, Мирослав Васильович Воронич, Ярослав Степанович Шпряха, Олександр Сергійович Язиков, Михайло Іванович Чаварга; старший лаборант, магістр Артур Петрович Шеремет, старший лаборант Вікторія Михайлівна Данило.

Кафедра пишається науковими здобутками доктора медичних наук професора І.О. Ковальчука, доктора медичних наук професора Ф.Ф. Теличко, доктора медичних наук, професора, головного лікаря обласної стоматологічної поліклініки І.П. Горзова, доктора медичних наук професора А.М. Потапчука, своїх вихованців, кандидата медичних наук доцента В.В. Корсака, кандидата медичних наук доцента Я.С. Шпряхи, кандидата медичних наук доцента Л.Я. Петаха та кандидата медичних наук, доцента Д.В. Криванича.

За період 1952-2002 рр. кафедра факультетської хірургії підготувала понад 5000 лікарів, які працюють у різних закладах України і за кордоном. Сьогоднішнім вихованцям читають лекції та ведуть практичні заняття з хірургії досвідчені майстри своєї справи – професор П.Ф. Шеремет, доцент Д.В. Криванич, доцент М.В. Воронич, доцент Я.С. Шпряха, які охоче передають свій досвід молодшому поколінню.

Кафедра підтримує тісні професійні контакти з адміністрацією Ужгородської центральної міської клінічної лікарні, що є базою кафедри, – зокрема, з головним лікарем УЦМКЛ І.І. Курахом, заступниками головного лікаря В.М. Донсковим, В.І. Черничко, завідувачем кафедри хірургії факультету післядипломної освіти та завідувачем хірургічним відділенням №2 доцентом Б.М. Пацканом, із колишнім асистентом кафедри В.В. Ганчином, нині завідувачем хірургічного відділення №1, головним хірургом м.Ужгорода, та завідувачами інших структурних підрозділів. Це сприяє підготовці висококваліфікованих спеціалістів. На клінічній базі кафедри використовуються сучасні методи діагностики: комп'ютерна томографія, мамографія, ультразвукова діагностика, реовазографія, лапароскопія, електроенцефалографія.

Співробітники кафедри виступали з доповідями на міжнародних європейських форумах та з'їздах у Москві. Вони є авторами монографій, що мають велику теоретичну та практичну вагу для науки і практики: „Вплив ацетилхоліном на холінергічну систему”, (П.Ф. Шеремет, Г.Г. Степанова), „Екологічні аспекти карієсу зубів та хвороб пародонту”, 1998 (І.П. Горзов, А.М. Потапчук), „Ускладнення утрудненого прорізування зуба мудрості”, 2002, (А.М. Потапчук), „Основи стоматології”, 2002 (А.М. Потапчук).

Висока педагогічна майстерність, науковий потенціал, професіоналізм в прикладній медицині передається молодшому поколінню працівників кафедри. Так, доцент М.В. Воронич свої наукові дослідження присвятив хірургічним аспектам виразкової хвороби 12-ти палої кишки, зокрема функціональним станам тонкої кишки.

Кандидат медичних наук доцент Я.С. Шпряха впродовж всієї роботи на кафедрі займається питанням детоксикації організму у хворих з гострим розлитим перитонітом, особливе місце в якій посідає ендолімфатична антибактеріальна та лазерна терапія.

Доцент Д.В. Криванич, будучи практичним лікарем-хірургом, захистив кандидатську дисертацію, присвячену питанням загоєння післяопераційних ран у осіб похилого віку. Захист дисертації відбувся в 1978 році у Київському інституті удосконалення лікарів. З вищевказаної проблематики опубліковано 11 наукових робіт, з питань кафедральної тематики написано 52 наукові праці, він активно продовжує займатись хірургією гепатобіліарної зони.

Кафедра пишається науковими досягненнями завідувача курсу рентгенодіагностики доктора медичних наук, професора Федора Федоровича Теличка, який 35 років своєї діяльності присвятив вивченню монотематичної проблеми “Взаємодія іонізуючого випромінювання з мікроструктурами біосистеми”. Наукові доробки професора Ф.Ф. Теличка представлені на здобуття Державної премії України в галузі науки і техніки, отримали похвальні відгуки 53 провідних наукових закладів та багатьох вчених. Він - Заслужений винахідник України, автор 5 винаходів, 52 раціоналізаторських пропозицій, заявок на 2 відкриття. Його перу належать 2 монографії та 150 наукових статей. Упродовж багатьох років Федір Федорович очолює Закарпатське регіональне відділення Асоціації радіологів України. Член чоловічої хорової капели викладачів УжНУ.

Гідно продовжує здобутки курсу променевої діагностики та променевої терапії доцент О.С. Язиков. Він є одним з провідних спеціалістів області в галузі рентгенології, впродовж 18 років є вченим секретарем Закарпатського регіонального відділення Асоціації радіологів України. Автор винаходів, 26 раціоналізаторських пропозицій, 24 наукових статей. Уміло поєднує лікарську, наукову та педагогічну роботу, хороший порадижник студентам та молодим спеціалістам.

З 1966 року на кафедрі у творчій, педагогічній, науковій та практичній співдружності працює курс стоматології у складі доктора медичних наук, професора Івана Петровича Горзова - головного лікаря обласної стоматологічної поліклініки (завідуючий курсом) та доктора медичних наук, професора Анатолія Мефодійовича Потапчука. Основний науковий напрямок курсу- профілактика основних стоматологічних захворювань та дентальна імплантологія.

Ці глобальні проблеми лягли в основу докторської дисертації І.П. Горзова “Поширеність карієсу і його профілактика в умовах біогеохімічного дефіциту фтору та йоду” та першої в Україні докторської дисертації з дентальної імплантології А.М. Потапчука “Застосування кальцій-фосфорних керамік та їх композитів при ендосальній дентальній імплантації”. Науковий напрямок курсу стоматології має особливе практичне значення. Професором І.П. Горзовим запропонована масова профілактика основних стоматологічних захворювань з використанням йодовано-фторованої солі, випуск якої здійснює Солотвинський солерудник. Ця пропозиція включена до “Комплексної програми профілактики хвороб і формування здорового способу життя населення України за період до 2010 року”. За короткий період ними видано три монографії, 126 наукових статей, 14 авторських свідоцтв, 7 патентів України, 8 методичних рекомендацій.

З 1999 року до кафедри факультетської хірургії приєднався курс дитячої хірургії, клінічною базою якого є відділення дитячої хірургії Ужгородської центральної міської клінічної лікарні.

Завідувачем курсу з 1999 року був доцент В.В. Рішко. Асистентами на курсі були Є.Є.Переш та М.І. Чаварга. Із вересня 2001 року курсом дитячої хірургії керує доцент Чаварга Михайло Іванович. На курсі виконується комплексна наукова тема “Детоксикація організму”. Крім того, проводяться наукові дослідження з оперативного лікування вроджених гриж та методів корекції допечінкової порталльної гіпертензії.

Курс онкології існує на кафедрі з 1982 року в складі доцента Ласло Яношовича Петаха (зав. курсом) і асистента Марії Федорівни Рішко. З моменту приєднання до кафедри курс має чітко окреслену науково-практичну діяльність: методи реабілітації хворих на рак шлунку і молочної залози; сучасні підходи до хіміотерапії і гормонотерапії раку молочної залози; скринінг раку молочної залози; роль пухлинних маркерів в діагностиці і оцінці ефективності лікування хворих на рак молочної залози.

Доцент Л.Я. Петах та асистент М.Ф. Рішко - учасники міжнародних та республіканських симпозиумів, з'їздів і конференцій із проблем діагностики та лікування злоякісних пухлин. Опублікували понад 100 наукових праць, читають лекції для студентів п'ятого та шостого курсів, виступають на обласних семінарах з онкології, проводять лікувальну та консультативну роботу в обласному онкодиспансері. Так, Л.Я. Петах запровадив в практику апаратний шов при гастректомії з приводу раку шлунку, при операціях на прямій кишці зі збереженням сфінктера, ранню діагностику раку молочної залози та органозберігаючі операції, керує роботою обласного науково-практичного товариства онкологів. М.Ф. Рішко є ініціатором застосування міжнародних стандартів лікування злоякісних пухлин, бере безпосередню участь у впровадженні наукових розробок в практичну онкологію, що дозволило підвищити ефективність діагностики та лікування різної локалізації раку.

Кафедра факультетської хірургії – це монолітний колектив, який об'єднаний педагогічною, науковою та лікувальною діяльністю. Лікувальна та консультативна робота викладачами проводиться в різних базових відділеннях, поліклініках, діагностичних кабінетах, викладачі мають ургентні чергування по місту і області, виїжджають в райони області для надання кваліфікованої допомоги населенню. Колектив зустрічає свій ювілей із думками про примноження здобутків у всіх галузях своєї діяльності.

Завідувач кафедри факультетської хірургії медичного факультету Ужгородського національного університету, доктор медичних наук, професор

П.Ф. Шеремет.